

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

<p>Megjelenik hetenkint egy iven. Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját NADASSY JÁNOS szerkesztő helyettes címére kell küldeni. A bel- és külmisszióra vonatkozó közlemények Scholtz Ödön lelkész, rovatvezető címére Ágfalvára (Sopronm.) küldendő.</p>	<p>FELELŐS SZERKESZTŐ: NOSZKÓ ISTVÁN rákoskeresztúri lelkész. Szerkesztő-helyettes: NADASSY JÁNOS ny. lelkész. Főmunkatárs: SCHOLTZ ÖDÖN ágfalvi lelkész.</p>	<p>A lap ára: Egész évre 12 K Félévre 6 K Negyedévre 3 K Egyes szám ára 40 fillér. * Hirdetés ára oldalanként 40 korona. *</p>
---	--	--

TARTALOM-JEGYZÉK. **Vezércikk**: Bizottság, vagy új egyházkormányzati szerv. — A theologiai tanárok fizetésének kérdéséhez. — **Tárca**: Az uralkodó egyház visszaélései elleni küzdelmek. (Folytatásos). — **Irodalom** — **Belélet**. — **Pályázatok** — **Hirdetések**.

Bizottság, vagy új egyházkormányzati szerv.

A midőn 1907. október havában Apponyi gróf vk. miniszter a két protestáns egyházhoz azt a felhívást intézte, hogy jelölje meg azon szervet, amelylyel az 1848: XX. t.-c. egyenes útalása alapján annak végrehajtása tárgyában a tanácskozások fonalát felvegye, mindkét egyház egyetemes közgyűlése, illetve conventje a már akkor mintegy öt év óta működésben volt közös prot. bizottságot jelölte meg ilyen szervként. Isten segédelmével azóta 4 év telt el, de a három milliós államsegélynek évről-évre költségvetésileg történő folyósításán kívül e szerv működése sem a viszonyossági, sem az állami hozzájárulás biztosítására vonatkozó szakasz végrehajtása tekintetében eredményeket nem mutat fel, sőt egész a legújabb időkig tevékenysége a lehető legkisebb méretű. Most végre a múlt hó 27-én tartott ülés kissé mozgalmassabb képet tüntet fel. Mintha ébrednének a szívek, mintha lelkesebbek kezdenének lenni az elhatározások, mintha a sok nélkülözés, mellözés, tételes törvények posítív megsértése, vagy szándékos mellözése energiát öntene a bizottság felfogásába, fellépésébe, határozataiba. Erre enged legalább következtetni az a tudósítás, amely asztalunkon fekszik, és értesít arról, hogy a *prot. egyházi és iskolai alapítványok* újabban gyakorlatba vett sérelmes birói eljárás ügyében a bizottság komoly tárgyalásokba fog bocsátkozni a miniszteriummal; továbbá, hogy a létesítendő egyetemek valamelyikén *prot. theol. fakultások felállítása* tárgyában is határozott fellépést tanúsított; továbbá, hogy felkéren-

dőnek mondta a minisztert, hogy adjon mindkét prot. egyháznak megfelelő összeget a *theol. tanárok fizetésének rendezésére*; továbbá hogy előterjesztést tett a miniszterhez a *felekezeti tanítók és tanárok fizetésének az államiakéval egyenlővé tétele, a lelkészi kongruának 2400 koronára emelése és a vesztett stóla jövedelmek kárpótlása tárgyában*. Ugyancsak erőteljes határozatot hozott a bizottság a boszniai protestánsok országgyűlési képviselőinek, egyházi szervezetének, esetleg a hazai egyházakhoz való csatolásának tárgyában; követeli továbbá a prot. földbirtok után követelt róm. kath. párbér járandóságok sérelmes jogállapotának megszüntetését. Végül kimondja, hogy az *ORLE.* a jezsuita rend receptiója ellen szóló határozata tekintetében az intézkedésnek nem a prot. lelkészek kebeléből kell kiindulnia.

Különös iróniája a sorsnak, hogy amikor ekként a közös prot. bizottság végre kötelességeinek, feladatának és hatáskörének igazi magaslatára emelkedik s a protestantismus sértett jogállásának minden irányban való megvédelmezésére erőteljes *kezdeményező* lépéseket tesz, hogy akkor éppen a prot. egyházi sajtó egyik legtekintélyesebb orgánuma, a „Budapesti prot. egyházi és iskolai lap“ feljajdul afelett, hogy ez a bizottság túllépi hatáskörét, amennyiben, dacára annak, hogy rendeltetése szerint csak tanácskozó és javaslattevő szerv, valójában mégis határozó és intézkedő szervnek mutatja magát. Hát mi őszintén megvalljuk, nem osztjuk laptársunk aggodalmait, mert az imént felsorolt *kezdeményező* lépésekben *formailag* semmiféle bizonyítékát nem látjuk annak, mintha a közös prot. bizottság egyházkormányzati szerv alakjában mutatkoznék. Mindenütt csak felter-

jesztések, előterjesztések, panaszok, sérelmek hangoztatása, energikus követelkezés. — Hát tisztelettel kérjük laptársunktól, tulajdonképpen milyen céllal küldetett ki a prot. közös bizottság, ha nem épen azért, hogy legyen a két prot. egyháznak oly állandóan szervezett bizalmi testülete, amely a két prot. egyházegyetem körében külön-külön felmerült panaszok, sérelmek, jogtalanságok orvoslása érdekében a miniszteriummal szemben a közvetítést gyakorolja. És pedig gyakorolja azt azzal a fokozott tekintéllyel, súlylyal és erővel, amely e bizottságnak mindkét prot. egyház egyeteme által való megbízása tényében rejlik. Kérjük, mi célja volna az egész prot. bizottság működésének, ha az, hogy úgy mondjuk, csak a befelé való sopánkodásban, bajok és keserőségek egyszerű regisztrálásában, mintegy csak „haza beszélésben“ merülne ki? Elegen vagyunk, akik sopánkodunk, búsulunk és kesergünk egyházak, esperességek, kerületek és egyetemes egyházak szerte; erre a célra külön szervet alkotni igazán felesleges lett volna.

Ellenben lényegileg igenis örvendünk azon, sőt elpalástolhatatlan lelkes örömet érzünk a felett, hogy a közös prot. bizottság végre az *energikus cselekvés terére lépett*. — Mindkét egyház egyetem legkiválóbb férfiai ülnek benne, akiknek működéséhez ezer és ezer prot. papi, tanári és tanítói család fűzött már régóta reményteljes várakozásokat és sok százezer prot. szív hazai prot. egyház jogállása szempontjából jogosult reményeket. Teltek, múltak az évek, és azoknak a szegény prot. behívatalnokok családjainak reményteljes várakozásai és annak az országos prot. közvéleménynek jogosult reményei csak nem akartak és nem akarnak teljesedésbe menni. Most végre mintha valami változnék, mintha valami kedvezőbb, egészségesebb fordulat köszöntene be a bizottság működésébe: és akkor mi prot. egyházi sajtó vegyük magunkra a kerékkötőnek ominosus szerepét és kössük meg a *dolgozni kívánó* bizottság kezét aféle formulákon való nyargalásokkal, hogy tanácskozás-e, vagy intézkedés, javaslat-e vagy határozat valami? Mi azt hisszük ha a mi tevékenységünket ilyen formális kérdéseken való vitatkozásokban merítjük ki, akkor csakugyan el fog érkezni az az állapot, hogy nem lévén prot. egyházi érdekeinknek a komoly cselekvés terére lépés kellékeivel felruházott szerve — „néma gyerekeknek csak-ugyan nemfogja anyja sem érteni szavát.“

Laptársunk egy lényegbe vágó körül-

ményről megfélekedett és ez az, hogy bármely előterjesztést, felterjesztést, panaszt, vagy sérelmet intézzen is a közös prot. bizottság, bármely államkormányzati szervhez, ez utóbbinak minden intézkedése megelőzőleg a két prot. egyház egyeteme által külön-külön vétetik tárgyalás alá. Így tehát meg van óva az egyházjogi álláspont, nincs mit aggodalmaskodni, a cselekvésnek pedig, mondjuk, csak örvendeni lehet.

A theologiai tanárok fizetésének kérdéséhez.

Tekintve az életviszonyoknak immár szinte elviselhetetlenné való folytonos drágulását, mely természetesen a *kiszabott fizetésből élő*, akár egyházi, akár állami, községi vagy vármegyei tisztviselőket sújtja a legérzékenyebben s váltja ki épily természetesen a különböző tisztviselői köröknek helyzetük javítására irányuló törekvését, nem csudálkozhatunk azon, hogy legutóbb nemcsak a lelkészi kongrua új rendezése, hanem a theologiai tanárok fizetésének kérdése is újra napirendre került. — Oly kérdés ez, melynek az összes érdekelteket megnyugtató megoldása immár elődázhatlanná vált s nagyon ferdén itélnék meg a helyzetet, ha azt hinnék, hogy itt csupán az egyes theologiai tanárok anyagi érdekeiről van szó; nem, sőt elsőrangú egyházi, közegyházi érdekek kell tekintenünk, hogy theologiai tanárainknak is oly anyagi helyzetet biztosítsunk, amelyben anyagi gondtól menten élhessenek magasztos hivatásuknak. Ahhoz nem férhet szó, hogy a lelkészi hivatal mellett egyetlenegy egyházi intézményünk és iskolánk sem képvisel annyira eminens egyházi érdeket, mint a theologiai főiskolánk.

Hiszen ezeknek a falai közül kerülnek ki azok, akik egyrészt a lelkészi hivatalban hivatva vannak evangélikus népünk ezreit lelkileg gondozni és vezetni, másrészt a vallástanári és hitoktatói állásokban az evangélikus ifjúságot egyházunk szellemében nevelni és oktatni. Egyházunknak egy kiválóan derék vezértérfia kétségkívül helyesen ítélte, amidőn egy alkalommal, bár szűkebb körben, a theologiai tanárok munkájának rendkívüli fontosságát és felelősséggel teljes voltát azzal jellemezte, hogy ők mint a lelkészeknek, a nép nevelőinek nevelői ezen a közvetett úton ezereknek meg ezereknek, egész nemzedékeknek nevelőivé válnak. Ugyanezért nem lehet elég magas követelményeket támasztanunk a theologiai tanárság tudományos, szellemi és erkölcsi színvonala iránt. De nyilvánvaló, hogy ezen követelményeknek hangsúlyozása csak akkor jogosult, ha viszont egyházunk megtesz minden tőle telhetőt abból a célból, hogy a theologiai tanároknak olyan megélhetést biztosítson, amely őket az anyagi gondok terhe alól felmenti s reájuk nézve lehetővé teszi, hogy kizárólag hivatásuknak élhessenek. Nem tekintve azt, hogy az anyagi gondok szükségképpen bénító hatással vannak a nagy lelki rugékonyságot feltételező tudományos munkásságra és elmélyedésre, az anyagi javadalmazás elégtelensége különösen két sajnálatos következményt von maga után, mely amint eddig is éreztette káros hatását, úgy a

jövőre nézve is azzal fenyeget, hogy a theologiai tanárság szellemi színvonalát a minimumra szállítja le. Az egyik következmény az, hogy a theologiai tanár miután elégtelen fizetéséből családjával együtt társadalmi állásához mérten megélni nem tud, kénytelen olyan mellékfoglalkozás után látni, amely reá nézve több anyagi haszonnal jár, mint a legbuzgóbb tudományos irodalmi tevékenység — a mi viszonyaink között. De a jövedelmező mellékfoglalkozást üző theologiai tanár nemcsak a tudományos és egyházi irodalomra jelent veszteséget, hanem a tudományos önmivelés, a tudományos előbbrehaladás terén sem teljesítheti kötelességét olyan mértékben, amint azt hivatása megkíváná. Valóban végtelenül elszomorító dolog azt látnunk, hogy ez a helyzet már hány kiváló tehetségű s nagyra hivatott theologiai tanárunk tudományos munkásságának lett a megölő betűjévé. Ennek az elégtelen anyagi javadalmazásnak másik sajnálatos következménye, mely épen ily kérlelhetetlenül vonja maga után a theologiai tanárság szellemi színvonalának alábbszállását, abban áll, hogy a theologiai tanárság egyesekre nézve hovatovább már csak átmeneti állapotot jelent, amelyből az egyik rész a jobb javadalmazású lelkészi állásokba, a másik lehetőleg egyetemi tanárságra törekszik; sőt, ha a helyzet nem javul, megérhetjük, hogy egyesek a középiskolai tanárság kedvéért is elhagyják a theologiai tanári pályát, amire különben példa is van már; hiszen ma már ott állunk, hogy a középiskolai tanári pályán kedvezőbb anyagi előmenetelre van kilátás, mint a theologian, nem is szólva arról a méltatlan viszonyról, hogy egy kezdő vidéki jogakadémiai tanár nagyobb fizetést élvez, mint egy 15—20 évig szolgáló theologiai tanár, — akár ugyanazon a helyen, sőt egy evangélikus collegium falain belül.

Ha tehát azt akarjuk, hogy a theologiai tanárság és ezzel együtt a lelkészképzés szellemi színvonala ne csak tovább ne süllyedjen, de a theologiai pálya eszményi jellegének és szellemi tartalmának megfelelő magaslatra emelkedjék, úgy elérkezettnek kell tartanunk az időt arra, hogy a theologiai tanárok javadalmazásának kérdését végrevalahára gyökeresen oldjuk meg. Gyökeres megoldás pedig csak az lehet, amely a theologiai akadémiai tanárok javadalmazását, a vidéki jogakadémiai tanárokéval egyenlővé teszi, amint ez tudomásunk szerint a sárospataki, debreczeni és budapesti református theologiai akadémiákon meg is történt. Ez a követelés nemcsak hogy magában véve méltányos, hanem igazságos és szükséges azért is, mert a theologiai tanárok ezidőszerinti javadalmazása nemcsak a nagyobb városi egyházközségek, hanem akárhány nagyobb falusi egyházközség lelkészeinek javadalmazása mögött is jóval elmarad, figyelembe véve azt is, hogy a városi megélhetési viszonyok és társadalmi kötelezettségek, — nem is szólva a tudományos segédeszközök megszerzésének költségeiről — aránytalanul nagyobb terheket rónak a theologiai tanár vállaira, mint a milyeneket egy falusi lelkésznek viselnie kell.*) De ez a követelés nemcsak méltányos

*) A ténylegesen létező állapotban nem szabad szükségképpen létezőt látnunk. Ha a falusi lelkész erkölcsi és szellemi értékének emelkedését épen az adott helyzet nem engedi meg, sőt a meglévő értékét is lefokozhatja, ebből nem az következik, hogy bizonyos inferioritás szemben a theol. tanárokkal, mint elválaszthatatlan attributum tulajdonítsák nekik, hanem csak az, hogy őket ebből az esetleges inferioritásból kiemelni az anyagiak kellő biztosításával ép oly elodázhatatlan szükségesség, mint a theol. tanároknál és városi lelkészeknél.

és igazságos, hanem jogos is, a mennyiben kifejezetten egyházi alkotmányunk 195. §-ára támaszkodik. Ez a §. így rendelkezik: »A tanárok évi díjazása a megfelelő állásu állami tanárok díjazásával fokozatosan lehetőleg egyenlővé teendő.« A „fokozatosan lehetőleg“ természetesen nem jelentheti azt, hogy a mit a törvény kimond, az soha teljesen meg ne valósíttassék és ha ez a törvény legalább a theologiai tanárookra vonatkozólag 18 évig a papiroson maradt, míg a többi „tanárok“-re vonatkozólag az állami fizetés kiegészítés folytán megvalósulást nyert, úgy végre itt az ideje annak, hogy a theologiai tanárok javadalmazása is ezen a törvényben kifejezett elv szerint rendeztesse. az az egyenlővé téssek a vidéki jogakadémiai tanárok javadalmazásával.

Ennek pedig két módja lehet. Az egyik az, hogy az egyház maga, méltányolva a theologiai tanári hivatás rendkívüli fontosságát, az ez idejéig állami költségvetésben kilátásba helyezett új államsegélynek felhasználásával a maga hatáskörében állapítja meg a theologiai tanárok fizetését úgy, amint az a fentebb idézett törvényes rendelkezésnek megfelel. Kétségkívül ez volna az az eljárás, mely egyházunkhoz legméltóbb s egyházunk vezetői jól tennék, ha a tanügyi kormányzat előre bejelentené, hogy egyházunk a kilátásba helyezett új államsegélyt elsősorban erre a célra kívánja felhasználni, a mely különben ennek az államsegélynek úgy is csak kisebb részét venné igénybe, úgy, hogy más célokra is maradna még elég tekintélyes összeg. Politikai szempontból ez az eljárás azzal az előnnyel is járna, hogy ily módon a protestáns theologiai tanárok fizetése a 48. XX. t.-c. megvalósítása címén kiutalt államsegélyből rendeztetvén, nem támaszthatna minden egyéb felekezet is az állammal szemben igényt a theologiai ill. püspöki semináriumi tanárok fizetésének állami kiegészítésére iránt.

De szóba került egy másik lehetőség is, a mely abban áll, hogy az állam esetleg más költségvetési összegek felhasználásával a maga részéről egészítene ki az egyes theologiai tanárok fizetését a vidéki jogakadémiai tanárok javadalmazásával egyenlő fokra, hasonlóan, a mint a hogy a többi egyházi tanárok és a kongruás lelkészek fizetésének megállapításánál eljár. A megoldásnak ez a módja kétségkívül megfelelne az állam egyébként és eddig követett eljárásának s egyszersmind elismerését jelentené annak, hogy az államnak ebben az intézményben is vannak kötelezettségei a protestáns egyházak iránt, a melyek addig is, míg az állam egy protestáns theologiai fakultás felállítására reá szánja magát, joggal követelik a theologiai tanárok fizetésének állami kiegészítését. Igaz, hogy a kérdésnek ilyen módon való megoldása iránt sokan aggodalmakat táplálnak, attól félve, hogy a theologiai tanárok fizetésének állami kiegészítése újabb rést üt a protestáns autonómián. Ezt az aggodalmat értem és méltányolom; de vajjon mit jelent a theologiai tanárok fizetésének állami kiegészítése ebben a tekintetben az összes többi egyházi tanárok, néptanítók, polgári és középiskolai tanárok fizetésének állami kiegészítése és mindenképp a lelkészi kongrua mellett, különösen amikor a theologiai tanár hivatásának természeténél fogva a politikai közélettől sokkalta távolabb áll, mint akár a lelkész, akár a néptanító? De amellett

A megélhetés gondját a mai gazdasági élet falun és városban meglehetősen nivellálta. Am a gyermeknevelés gondjait és ezzel az anyagi lét igényeit a falusi lelkész hátrányára meglehetősen fokozta. Szerk.

nem rejlik-e óriási ellenmondás különösen azon egyházi vezérférfiak állásfoglalásában, a kik a theologiai tanárok fizetésének állami kiegészítését perhorreszkálják, de ugyanakkor a formális jogegyenlőség elvének kedvéért követelik egy protestáns theologiai fakultás felállítását? Vajjon egy, az államtól fentartott protestáns theologiai fakultás tanárai nem kerülnek-e ki fegyverimi és egyéb tekintetben is szinte teljesen az egyház fennhatósága alól? Mig ellenben a theologiai tanárok fizetésének állami kiegészítése a mostani keretek között a theologiai akadémiáknak az egyházhoz való viszonyán tényleg semmit sem változtat.

Mindamellettt egyházunk méltóságához legjobban illőnek az első módozatot tartom, a mely szerint az egyház az új államsegélyből a maga hatáskörében rendezi a theologiai tanárok fizetését a jelzett módon. Lépünk tehát teljes jóakarattal és méltányossággal erre az útra; de azzal az egygyel legyünk tisztában, hogy ez a kérdés mindaddig nem kerühet le a napirendről, a mig akár így, akár úgy megvalósulást nem nyer az az elv, hogy a theologiai tanárok a vidéki jogakadémiai tanárok mindenkor javadalmazásával egyenlő fizetésben részesülnek. Csak ez a megoldás nyugtathatja meg teljesen és véglegesen a közvetlenül érdekelteket s biztosíthatja a theologiai tanárság és ezzel együtt a lelkészképzés szellemi színvonalának olyan fokra való emelkedését, a mely egyházunk vitális érdekeinek megfelel.

* * *

T Á R C H.

Az uralkodó egyház visszaélései elleni küzdelmek.

(Folytatás.)

Ezért már régtől fogva azt az igen valószínű állítást fogadták el, hogy a *waldensi* vagy *wallensi* név nem egy *alapítótól* ered, hanem azokat a völgyeket (Val, Vaux) jelzi, a melyekben e népecskék Francia és Olaszországban a legrézibb időktől fogva laktak. *Waldensi* annyit jelent, mint *völgyi ember*, mint *völgylakó*.^{*} Már *Béza Tivadar*, a tudós reformátor és Kálvin barátja azt mondja az ő „kitűnő kegyes és tudós férfiak jellemzései“-ben: „A waldensek nevüket az alpok közti *völgyektől* és *hegyszorosoktól* nyerték, a melyeket ők lakásokul választának.“ Erre közvetlenül annak a koráról is nyilatkozik: „Joggal lehet mondani, hogy azok a tiszta, eredeti keresztyén egyházak igazi maralékai, mert az ismeretes és bizonyos doioq, hogy őket a mindenható Isten az ő kinyomozhatatlan bölcsesége szerint oly sok vihar között annyira megtartá, hogy ők a római pápák ravaszágai által már oly sok évszázadok óta tévútra vezetett világot megrendítették.“

A waldi Legernek ez a véleménye^{**}): hogy az ő ősei hitöket *Pál apostoltól* nyerték. Ezt mondja nevezetesen a rómaiakhoz írott levelében (15. f. 24. vers): „Mikor Hiszpániába megyek, elmegyek ti hozzátok. Mert úgy reménylem, hogy azon elmenvén, meglátlak

^{*}) Még egyszerűbb volna a *Vaud*, vagy *Valdo*-tól való levezetés. a mi egy *erdős magaslatot* jelent Egy 1019. évi ősi piemonti okiratban már a Valda »Wald« — »erdő« értelemben fordul elő. A waldensi név e szerint erdei hegysségalakót jelent. Lásd Hahn a. a. Ö. 13. l.

^{**}) Histoire générale des Églises évangéliques des Vallées de Piémont en Vandoises Leyden 1669. Fol. 2 vol. Francziából fordítá báró Schweinitz. Breslau 175.)

titeket és töletek kísértetem oda, ha előbb a ti nyájasságtokkal valamennyire megtelendem.“

Spanyolországi útjára az apostol Piemonton keresztül jött és ott prédikálta az evangéliumot; ezekben az elzárt völgyekben emberi rendelkezéstől meg nem hamisítva, minder évszázadokon át fennmaradt a tiszta apostoli hit, es innét mint egy szellemi tűzhelyről, a mindig mélyebbre sülyedő egyház éjjelébe szórta szét sugarait. Az egyház romlása *Szilveszter* korával kezdődik, ki a negyedik évszázad kezdetén volt Rómában püspök. Ez egy igazi pap életmódját elhagyva, fényben és pompában élt, és sok tévtanokat behozott. Ellene azonban egy *Leon* nevű istenfelő férfiú lépett föl, és sok követőket gyűjtött, kiket ő utána *leonisták*-nak neveztek. Ezek a leonisták már waldensek voltak, és az utánok következő hitharcosok, Turini Klaudiusz, Bruys Péter, Henrik, Bresciai Arnold az ő gyülekezetökből származtak.

Egyes írók végül a waldenseket úgy tekintették, mint azoknak a keresztyéneknek az utódait, a kik Néro és Domicián római császárok kegyetlen üldözései elől éjszaki Olaszország és déli Franciaország hegyseibe menekültek.

Máig sem vagyunk abban a helyzetben, hogy a waldensi felekezet *külső* keletkezéséről kétségbevonhatlan határozottsággal dönthessünk. Csak az bizonyos: hogy *az a szellem*, a mit ők életre hívtak, a mely minden irataikban nyilvánul, hogy az régiebb, mint ama lioni polgárok; az az igazság szelleme, melyet az egyház semmiféle korban sem hagyott egészen el, az a mi vallásunk alapítójának és az ő tanítványainak a szelleme. A waldensek és az apostolok eme belső összefüggésének mi örülni kívánunk; ez összefüggést azonban külsőleg is kimutatni akarni, hiábavaló fáradság volna. Ide illik az a szó, hogy: „*A szél, a hová akar fújni, oda fú; a fúvásdát hallod, de nem tudod, hogy honnét jő és hová megyen. Így van mind az, a ki lélektől születik*“ (Ján. 3. v. 8.). Elintézettnek tekinthetjük azonban azt is, hogy *e völgylakók legrézibb vallásos okmányai Wald Péter előtt keletkeztek*. Különösen áll ez egy igen szép tankölte-ményről, melyet *nemes* *) *tanításnak* (nobla Leyczon) hívnak; továbbá egy *katekizmusról* és a waldensek egy *hitvallásáról*, a miket minden esetre a tizenkettedik század kezdetére lehet tenni.

Hogy a mi olvasóink már most önálló véleményt alkothassanak maguknak a „középkor eme reformátorai“-ról, és azután kétszeres szeretettel időzzenek egy hősiség nagytetteinél, a mit csak igazságosan lehet méltatni, ha ismerjük a kincset, a miért küzdöttek — ezért közlünk itt a waldensek hitének e legrézibb okirataiból néhány töredéket.

A waldensiek katekizmusából az 1100. évből.

(Ezt használták az ifjúság tanításánál, a mely kérdés és feleletre van osztva, és három részből áll, melyek közül az első a *hitet*, a második a *szeretetet*, s a harmadik a *reménységet* tárgyalja.)

Kérdés: Mi a hit?

Felelet: Ez a Zsidókhöz írt levél 11. rész 1-ső verse szerint „az olyan dolgoknak a valóságok, a melyeket reménylünk, és a mely dolgokat nem látunk, azoknak bizonyos mutatója.“

K. Mi az élő hit?

^{*}) Közölve volt az „Óráló“ f. évi 8-ik számában.

Fel. Az, a mely munkás a szeretet által.

K. Mi a holt hit?

Fel. Jakab szerint: „A hit, ha cselekedetei nincsenek, holt hit.“

K. Milyen hit követője vagy te?

Fel. Az igazi katolikus és apostoli hitnek követője vagyok.

K. Melyik ez a hit?

Fel. Az, mely az apostoli hitvallás tizenkét cikkében foglaltatik.

K. Miben van minden parancsolat összefoglalva?

Fel. Abban a két főparancsolatban: „Szeressed Istent mindenek fölött, és felebarátodat mint tenmagadat.“

K. Melyik az az alap, a melyiken e parancs nyugszik, mely által mindenki eljuthat az igaz élethez, és a mely alap nélkül e parancsolatokat nem lehet igazán teljesíteni?

Fel. A Jézus Krisztus az, a kiről az apostol azt mondja, hogy: „Egy más alapot senki nem vehet azon kívül, a mely vettetett, mely a Jézus Krisztus.“

K. Miről ismered meg, hogy te benne hiszel?

Fel. Arról, hogy őt úgy ismerem, mint igaz Istent és igaz embert, a ki született és szenvedett az én megváltásom és megigazulásomért; hogy őt szeretem, és arra törekszem, hogy az ő parancsait betöltssem.

K. Mi által ered el a főerényeket, a hitet, a reménységet és a szeretetet?

Fel. A szentlélek ajándéka által.

K. Hiszel-e te a szentlélekben?

Fel. Igen, én hiszek benne, mert a szentlélek az atyától és a fiútól származott, ki a szentháromság és az istenség egyik személye, egyenlő az atyával és a fiúval.

K. Mi módon imádod és tiszteld te az Istent, a kiben hiszel?

Fel. Én őt tisztelem külsőleg és bensőmben. Külsőleg: a térdhajtás, a kézemelés, a meghajlás, a dicsőének és lelki dalok, böjtölés és könyörgések által. Belsőleg pedig tisztelem az Istent önmegadás és türelem által, s a miben ő gyönyörködik, mindenekhez való készség által, és az ő parancsolata szerinti hit, remény és szeretet által.

K. Imádsz-e te még különben valakit és tisztelsz-e úgy, mint az Istent?

Fel. Nem. Mert ez az ő határozott parancsa: „A te Uradat Istenedet imádjad és csak őt szolgáljad.“ Ugyiszintén: „Én senki mást nem akarok imádni.“ És Jézus Krisztus azt mondja: „Azok az igazi imádók, a kik az atyát lélekben és igazságban imádják“

K. Hogy imádkozol te?

Fel. En úgy imádkozom, a hogy engem az Istennek fia tanított: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben,“ — stb.

K. Mit hiszel az anyaszentegyházról?

Fel. Hiszem, hogy az egyházat kétféle módon lehet tekinteni: először a lényege, azután a szolgálata szerint, a mely benne végeztetik. A lényege szerint a katolikus szentegyházhoz tartoznak eleitől fogva végig mindazok a kiválasztottak, a kik az Isten kegyelme, a Jézus Krisztus érdeme és a szentlélek ereje által egybegyűjtettek és előre üdvösségre vannak rendelve, s szám és név szerint csak az előtt ismeretesek, a ki őket kiválasztotta. De a szolgálat tekintetében az egyházat a Krisztus papjai alkotják a reájok bízott néppel, a kik hivatalukat hitben, reményben és szeretetben végzik.

K. Honnan ismered meg az igaz tanítókat?

Fel. A valódi hitről, az egészséges tanról, a példás életmódról, az evangélium hirdetéséről és a szentségek helyes kiszolgáltatásáról.

K. Melyek a lelki dolgok?

Fel. A prédikáció és a szentségek kiszolgálása.

K. Hány szentség van?

Fel. Kettő: a keresztség és az úrvacsora.

K. Mi a reménység?

Fel. A kegyelem és a jövő dicsőségben vetett biztos bízalom.

K. Ki által remélsz te kegyelmet?

Fel. A közvetítő Jézus Krisztus által, a kiről azt mondja János, hogy: „a kegyelem és a valóság a Jézus Krisztus által lett“ (János ev. 1. v. 17); mi láttuk az ő dicsőségét, ki teljes vala kegyelemmel és igazsággal.“ (Ján. 1. v. 14); „az ő teljességéből vettünk mindnyájan kegyelmet is kegyelemért.“ (János 1. v. 16.)

K. Miben áll ez a kegyelem?

Fel. A megváltásban, a bűnök bocsánatában, a megigazulásban, a gyermekévé fogadásban és a megszentelésben.

K. Mi által remélhetsz te a Krisztus kegyelmében?

Fel. Élő hit és igazi bűnbánat által, a mint Krisztus mondja: „térjete meg és higgyetek az evangéliumnak.“ (Márk ev. 1. v. 15).

K. Mit hiszel a Szűz Máriáról? Vajjon ő kegyelemmel teljes-e? Mert az anyja ezt mondá neki: „örülj ki az Urnál ingyen vagy kedves“ (Luk. 1. v. 28.)

Fel. A szent szűz kegyelemmel teljes, de csak magára nézve, nem pedig úgy, hogy azt másoknak is adhatná. Egyedül az ő fia oly kegyelemmel teljes, hogy azt másokkal is közölheti, a mint róla mondva van: „az ő teljességéből vettünk mindnyájan kegyelmet kegyelemért.“ (Ján. 1. v. 16.)

K. Miben áll az örök élet?

Fel. Az élő munkás hitben és az abban való állhatatos megmaradásban. Azt mondja az Idvezítő (Ján. 18. 3.) „Ez pedig az örökélet, hogy tégedet egyedül ismerjenek lenni igaz Istennek, és akit elbocsátottál a Jézus Krisztust“ és: „a ki végiglen megáll, az megtartatik“ (Máté 10. v. 22.) Amen.

A waldensek hitvallásából 1120 évről.

Mi hiszünk és szorosan tartjuk magunkat mind ahoz, ami az apostoli hitvallás tizenkét cikkében foglaltatik. Mi hiszünk egy Istenben, atyában, fiuban és szentlélekben

Folyt. köv.)

IRODALOM.

Két jó könyv. Az egyik magyar s a másik német nyelven jelent meg. A magyar Jármy J. ref. tanár „magyar prot. egyháztörténete“ a VIII. osztály számára. Kiadta a Sárospataki irodalmi-kör gymn. könyvtára XXX. kötetenkint. Ára kötve 230 korona. Szorosan oknyomozó alapon van szép magyarsággal megírva a külföldi vonatkozásokra való folytonos tekintettel. Felosztása a reformáció hazai történeti fellépésének és elterjedésének teljesen megfelelő. 3 korszakra oszlik. Az első a szabad vallásgyakorlat kivívásáig, a második a törvényes alap visszaszerzéséig s a harmadik az egyenlőség és viszonyosság korszakáig szól. E 3 kategóriába osztja be tananyagát a hiteles és belső történet szempontjából egyaránt. Egy függékben fog-

lalja össze tejtegetései eredményét s kimutatást ad a 2 prot. egyház népességi viszonyairól. Méltán csatlakozik úgy tárgyi, mint alaki tekintetben Farkas I., Balogh F. és Pálffy J. vagy Bereczky S. művéhez.

A másik mű *Tschackert* göttingai egyet. theol. tanártól való címe: »*Kurzgefasster Studiengang für Theologen.*« Ára erősen fűzve 1 korona. Kitűnő tájékoztató bevezetés a kezdő theológus számára az encyklopédia eddigi, különben igen gazdag irodalmában. A theol. tudományról szóló kitűnő beosztása után bibliai, történelmi és elméleti (rendszeres és gyakorlati) szakra osztja a theológiát s mindenütt figyelemmel van a szükséges tudnivalókra. A függelékben kitűnően tájékoztat az evang. pedagógikáról, az egyet. tanulmányozásról s az általános műveltségről is. A nagyhirű író polemikája és újabb prot. dogmatörténete mellett e művében is óriási tud. theol. tájékozottságáról tesz bizonyosságot. Teszünk róla, hogy egy erős revisor (p. o. Masznyik) mellett a művet édes zengzetes nyelvünkre is átültessük. Ez esetben bátran adhatjuk elő heti 1—2 órában annak tananyagát a kezdő theológusoknak. Ennél szükségesebb könyv régen jelent meg a német könyvpiacra. Sz. M.

BELÉLET.

Tudomásul a „Szövétnek“ szerkesztőségének. Lapunk 17-iki számában közölt vezércikkünk a katolikus „Zászlónk“ ifjúsági lap életre valósságával foglalkozván, ennek a mintájára óhajtja a prot. ifjúsági lap szellemét is átformálni. E cél érdekében említé a prot. „Szövétnek“ című lapról, hogy az nem elég mozgalmas, nem eléggé színes. Ezzel a megjegyzésével távolról sem akart abszolút értékű, leki-csinylő bírálatot mondani a Szövétnekről; sőt ellenkezőleg. A szembe állítással a Szövétneknek csak relativ gyengeségeire kívánt rámutatni a militáns és hódító kath. Zászlónkkal szemben azzal a céllal, hogy a szövétneket nemes versenyre sarkalja. E fokozott fellendülésre az evang. tanároknak a testvére-felekezettel való kézfogása s irodalmi uniója révén biztató reményünk van nekünk is s kívánjuk a Szövétneknek, hogy nevéhez méltóan világoljon és gyujtogasson ifjaink zsenge szívében.

Kérdés a lelkésztársakhoz. Folyik a konfirmációi tanítás. Egy hatodosztályú tanköteles meg van keresztelve nálunk, de az atya baptista már évek óta s mint ilyen visszatartja fiát a konfirm. oktatástól s az úrvacsorához sem boc-átja, a ki különben az iskolai vallásitanításra szorgalmasan eljár és tanul. Ohajtánám tudni, hogy mily kényszerezeközökhöz folyamodjam, hogy a fiu a konfirm. oktatásban részt vévén, annak idején az Úrvacsorához járuljon? Szíves tájékoztató feleletet kér:

Egy falusi lelkész.

Hit dolgában kényszerrel nem alkalmazhatunk, de fegyelmet gyakorolni kötelességünk. Itt ez utóbbiról lévén szó, ha a gyermek tanköteles, a vallástani szorgalmi jegy megtagadásával tehetünk kísérletet. Másik mód: a hitünkhöz hívek által mérsékeltre inteni, csilapítani az atya térítési hevét. Szerk.

Az eperjesi evang. Collegium theol. akadémiáján a Schwartz Mihály féle külföldi egyetemen tanuló theológusnak szóló ösztöndíj kerül kiosztásra, a mely

ez évben volt soproni theol. akadémiai hallgatónak adható ki. Felhivom az érdekelteket, hogy jogosultságukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat f. é. május 25-ig Eperjesre az alulírt dékánnak a címén küldjék be. — Eperjes 1911. május 4-én. — Mayer Endre theol. dékán.

Lelkészválasztások Mint örömmel éresülünk, a miskolci ev. egyház az Urban megboldogult Zelenka Pál püspök lelkészi állás örökébe az április 30-án tartott közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel Csók György másodlelkézt választotta. Őt a miskolci egyház bizalma már ezelőtt két évvel a gömörmezei Szirkéről hívta meg kebelébe. A mostani választással pedig nemes jellemének, derült lelki világának, kitűnő szónoki és itélő képességének, az evangéliumi szeréttől áthatott papi lényének és nemcsak theologiai, de igen széleskörű, universalis műveltségének is méltó jutalmát nyerte el. Aldás kísérje lépteit a fényes Sion falai között!

Gömörpangit jól rendezett egyháza Petro Elek ifju lelkésztársunkat választotta lelki pásztorrá. Talentumait kamatoztassa az Urban!

Kővágóórs evang. gyülekezete április 30-án Novák Elek h. lelkézt egyhangulag jelölte. Ezen jelöléssel egy másfél éves huzavona ért véget s Novák Elek fényes elégtételt nyert.

Szerkesztői üzenet.

A „Szövétnek“ felszólalását belügyi rovatunkban az ügy iránti jóakarattal intéztük el. A csereajánlatot készséggel fogadjuk s az „Ev. Órálló“-t útnak indítottuk.

Hirdetések és pályázatok.

Pályázat.

A lipői ág. h. ev. egyházmegyébe kebelezt szentiváni egyházban elhalálozás folytán megüresedett **rendes lelkészi állásra.**

Az istentiszteleti nyelv tót.

Évi javadalom: 1. Kézpénzben az egyház pénztárából évi 1236 kor., a miben már benne foglalatik a termények megváltása. 2. Az 1936 koronát kitevő erdőalap évi kamatának $\frac{2}{3}$ része. 3. Szántó föld 1 hold 228 \square^0 . 4. Tüzelőfa 23⁰, 3¹ számítva hasábfá, a melyet az egyház évi 600 koronával váltott meg. 5. Stólákban: a) Úrvacsoránál az egész offertorium, b) Esketés 4 kor., c) Menyasszony, egyházkelő aszonyavatása 1 kor., d) Temetés beszéddel 3 kor., imával 2 kor.

Kisporuba leányegyház addig, a mig törvényes módon nem önállósittatik, hozzájárul a fenti javadalmon kívül évi 412 koronával és stólával. — Anyaegyházzá való átalakulása után ezen járulék a lelkész javadalmából esesik

A tiszai ág. h. ev. egyházkerület lelkészválasztási szabályrendelete értelmében felszerelt folyamodványok alulírott esperesnél nyújtandók be f. é. május hó 25-ik napjáig bezárólag.

Kelt Hybbén, 1911. április hó 29-én.

Simkovics János, Dr. Burján József m. k.
esperes. 2—1 esper. felügyelő.

Pályázat.

A felsőzalatnai (Trencsén m.) ev. egyházközség lelkészi állására pályázatot hirdet. Az istentisztelet nyelve tót. Az állás kongruás A kellően felszerelt kérvények május hó 20-ig bezárólag az alulírott es-pereshez küldendők.

Trencsén 1911. április hó.

Dr. Stúr Károly, Krizsán Zsigmond,
esp. felügyelő. 2-2 főesperes.

Pályázat tanári állásra.

A kézmárki államilag segélyezett ág. h. ev. ke-rületi liceumnál az 1911/12 tanévtől egy ujonnan rend-szeresített történet-latin tanszék töltendő be.

Rendes tanár javadalma 2400 K törzsfizetés, mely az ietezetben töltött szolgálati idő sorrendjében fokanként 2600, 2800, 3200 és 3600 koronára emel-kezik, továbbá a más középiskolánál töltött rendes tanári évek beszámításával öt, egyenként 200 K-ás ötödéves korpótlék, 480 K lakáspénz, mely idővel 600 K-ra emelkedik, továbbá az állam részéről megállapi-tandó fizetésekiegészítés.

Pályázhatnak a kiírt szakra képesített ág. h. ev. vallásu tanárok és tanárjelöltek. A szabályszerűen fel-szerelt kérvények a liceumi pártfogósághoz címezve f. évi *junius hó 20-ig alulírott igazgatóhoz küldendők be.*

A megválasztott rendes tanár jogos és kötelezett tagja 1894. évi XXVII. t.-c. alapján létesített orsz. tanári nyugdíjintézetnek és állását folyó évi szeptem-ber hó 1-én tartozik elfoglalni.

Okleveles pályázó hiányában az állás helyettes tanárral töltetik be, kinek javadalmazása évi 1600 K. *Személyes bemutatkozás kívánatos.*

Késmárk, 1911. évi május hó 7-én.

Karácsony Zsigmond, Spóner Andor,
liceumi igazgató. (2-1) liceumi felügyelő.

Pályázati hirdetés.

A legéndi (Nógrád m.) egyháznál lemondás foly-tán megüresedett lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetünk.

A lelkészi javadalom a következő:

1. Négy szobás lakás (szép új épület) mellék-épületekkel.
2. A lakás mellett 1090 ööl beltelek.
3. 48 ²⁷²/₁₂₀₀ hold szántóföld. rét, legelő.
4. 60 klgr. rozs consipatió.
5. Kézpénzben 80 pár után 40 kor.
6. Minden háztól 1-1 kakas = 50 kakas.
7. 12 bécsi öl tűzifa, melyet a hivek hordanak be és részben föl is vágják.
8. Borváltság 20 kor.
9. Négy offertórium ²/₃ része.
10. Egyházi közmunka 360 kor. értékben.
11. Stóla 30 korona.
12. Káldy-féle alapítvány kamatja 80 kor.

A fenti jövedelem a lelkészi congrua összeírása alkalmával 1273 kor. 50 fillerre becsültetett hivatalosan. Ehhez járul 326 kor. 50 fill. congrua.

A pályázat határideje junius 8.

Kelt Lázi-pusztá és Nógrádszentpéteren 1911. május 10.

Benczky Árpád, Frenyó Gyula,
esp. felügyelő. (2-1) főesperes.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár, Gyár-
város.

Aj nly magát több évi sza-vatolás mellett régi haran-gok újraöntésére, valamint új harangok és teljes ha-rangsoportok e'őre meg-határozott hangok utáni el-készítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modorú átlukasz-tot harangjait,

melyek felső részükön a hegedüéhez hasonló S alaku nyílásokkal vannak ellátva s ezért erősebb, terjedel-mesebb és mélyebb han-guak, mint a régi modo-ruk. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban eg-enlő 461 kgos régi modoru harang-gal. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi haran-gok ilyenekkel való újra szerelését es vertvas ha anglábakat.

* Öltéségetések és képes árlapok díj nentesen szolgálta-t-nak. — Az 1896. orsz kiállítá-sa-n milleniumi nagy érem-mel ki üntetve. 11-52.

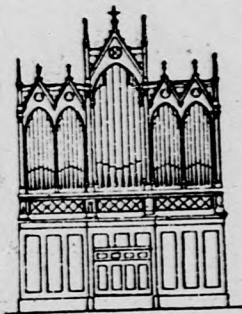
Orgonaépítési műintézet**Rieger Ottó**

házánk legnagyobb orgonájának (a király orgo-nájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és kir. udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 48.

Cs. és kir. udvari szállító, a Ferenc József-rend lovagja A párisi, bécsi, stb. kiállításokon kitüntetve. —

Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyo-másu csőrendszerű (pneuma-tikai) tartós, nemeshangu orgonákat szállít. 38 év óta 1600 orgonát — köztük a király orgonáját, amely mű 80 változatu és villanyerőre van berendezve — szállított. — Mindennemű orgonajavítá-s-ka-t és hangolásokat lelkiismeretes pontossággal teljesít.

Tervezeteket és mintarajzokat kívánatra díjmentesen küld.

Szabolcsvármegye vasuti hálózatának menetrendje.

Óda.

Érvényes 1911. május 1-től.

Vissza.

Nyiregyháza—Debrecen.

447	649	1014	205	720	857	↓	Nyiregyháza	↑	514	851	1237	428	730	1042
634	805	1122	321	827	1020	↓	Debrecen	↑	635	957	450	539	842	1223

Nyiregyháza—Csap.

655	1130	220	720	↓	Nyiregyháza	↑	622	846	110	337
927	145	448	937	↓	Csap	↑	335	551	1053	625

Nyiregyháza—Szerencs.

650	1004	407	545	906	↓	Nyiregyháza	↑	631	1003	139	700	843
821	1117	527	653	1045	↓	Szerencs	↑	505	850	1200	541	709

Nyiregyháza—Mátészalka.

710	213	728	↓	Nyiregyháza	↑	615	130	506	710
953	448	950	↓	Mátészalka	↑	358	1130	100	452

Nyiregyháza—Polgár.

710	1004	555	↓	Nyiregyháza	↑	610	1003	515
1050		908	↓	Polgár	↑	300		158

Nyiregyháza—Vásárosnamény.

712	1030	218	850	↓	Nyiregyháza	↑	630	116	615	810
940	202	446	1125	↓	Vásárosnamény	↑	356	1050	300	555

Jegyzet. Az éjjeli idő a percek aláhúzásával vannak megkülönböztetve.

Pontos és legjobb :: **ÓRÁK** 5 évi jótállás mellett!

Egyházi szentedények,

úrvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák és medencék, borkancsók.

Arany és ezüst ékszerek,

evő-eszközök, china-ezüst disztárgyak

részletfizetésre is.

Pontos kiszolgálás

Jutányos árak!

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész, az ev. ref. egyházak szállítója.

Budapest, VII. Erzsébet-körút 29.

Javításokra s vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. Arjegyék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

100—53.